

הדלקת נרות כשסועדים מחוץ לחדר האוכל

אומר מהר"ם: דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו משום שהדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית - שלא יכשל בעץ או באבן.

לעומת זאת, כפי החיים דייק מדברי רש"י ותוספות שהובאו בפרק הראשון, שאין לברך על הדלקת הנרות אלא במקום הסעודה:

כפי החיים סימן רע"ג ס"ק מו:

מפרש"י ותוספות ושאר גדולים משמע דהויא ברכה לבטלה מה שמברך על הנר אם אינו מקדש ואוכל סעודתו אצל נר ועל כן יש להחמיר.

אולם ערוך השלחן נקט שאין זו כוונת רש"י ותוספות:

ערוך השלחן רס"ג, ג:

אין לדקדק מדברי רש"י שאם אין אוכלין בחדר זה אין לברך על הדלקה זו, שהרי רש"י עצמו כתב שם על דרשא: ד'תזנה משלום נפשי' - זו הדלקת נר בשבת, ופירש"י: 'במקום שאין נר אין שלום' שהולך ונכשל והולך באפלה 'עכ"ל, וזהו עונג, הרי שגם רש"י לא תלה הטעם באכילה בלבד.

❖ האם ישנה חובה או מצווה להדליק נרות בחדרי הבית?

הרמב"ם (והעתיקו השו"ע או"ח רס"ג, ג) תלה את הדלקת נרות במצוות עונג שבת:

רמב"ם הלכות שבת פרק ה הלכה א:

אחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בביתן נר דלוק בשבת... שזה בכלל עונג שבת.

ובמקום אחר הוסיף שיש בכך משום כבוד שבת:

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ה:

יהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

הרמב"ם לא הזכיר את הטעם של שלום בית, והסיק מכך התוספת שבת, שלדעתו מצוות הדלקת נרות אינה נוהגת אלא במקום הסעודה:

תוספת שבת סימן רס"ג ס"ק א:

אפשר דסבירא ליה דלא מקרי 'שלום בית' בלא אכילה ולהכי לא חשיב ליה (למצוות ההדלקה) אלא בין הני (המקומות) דהם משום כבוד היום.

אולם ערוך השלחן חלק עליו, משום שגם ההדלקה שלא במקום הסעודה מועילה לעונג שבת:

ערוך השולחן סימן רס"ג סעיף ב:

עין תוספת שבת... ודבריו תמוהים וזהו נגד דברי רש"י והרמב"ם... וגם מלשון הרמב"ם... שכתב 'אפילו אין לו מה יאכל' מבואר שאינו כן (שאע"פ שאינו אוכל ליד הנר - מקיים בהדלקתו עונג שבת).

❖ האם לפי הרמב"ם אין להדליק בשאר חדרי הבית שלא אוכל שם?

כיצד הסביר הרמב"ם את הגמרא בתחילת הפרק?

להלכה פסק השו"ע (אורח חיים סימן רס"ג סעיף ו) כדעת המהר"ם מרוטנבורג, והסביר המשנה ברורה:

משנה ברורה שם ס"ק כט:

אפילו החדר מיוחד רק ללון שם ואוכלים בבית אחר.

❖ האם בימינו, כשאנו משתמשים באור החשמל, ניתן לברך על נרות

שבת המודלקים בחדר?

הקדמה:

חביבות גדולה יש לה למצות הדלקת נרות שבת, הן משום תרומתה ל"שלום בית" - לשמחה ולנינוחות המשפחתית בשבת, "שלא ישב בחושך וייתקל בעץ ואבן ונמצא שלום הבית מופר", והן משום שעל ידי הנרות מכירה הנשמה בהארת הקדושה הזורחת ביום השבת.

שאלה: חיילים שאינם סועדים בחדר האוכל אלא בצלילות שהותקנו לשם כך, האם ידליקו נרות שבת בחדר האוכל או במקום האכילה?

א. מקור הדין וטעמו

נחלקו חכמים ורבי ישמעאל האם מותר להדליק נרות שבת בעטרן, שריחו רע:

משנה מסכת שבת פרק ב משנה ב:

רבי ישמעאל אומר: אין מדליקין בעטרן, מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים.

ובגמרא הסבירו את טעמו של רבי ישמעאל:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד ב:

מאי טעמא? - אמר רבא: מתוך שריחו רע, גזרה שמא יניחנה ויצא. אמר ליה אביי: ויצא?! - אמר ליה: שאני אומר: הדלקת נר בשבת - חובה.

❖ במה נחלקו רבי ישמעאל וחכמים?

❖ במה נחלקו אביי ורבא?

והסביר רש"י:

רש"י מסכת שבת דף כה עמוד ב:

חובה - כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא.

אולם התוספות תלו את חובת הדלקת הנרות בעונג שבת:

תוספות מסכת שבת דף כה עמוד ב:

הדלקת נר בשבת חובה - פירוש: במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג.

❖ האם בימינו, שיש תאורה חשמלית יש תוספת כבוד בנרות שבת?

❖ האם מי שמדליק נרות בחדרו יוצא ידי חובה, מדוע?

טעם נוסף להדלקת נרות שבת נלמד מהגמרא בתחילת הפרק:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב:

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו (נר שבת) ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

והסביר רש"י:

רש"י מסכת שבת דף כג עמוד ב:

שלום ביתו - והכי אמרינן לקמן (שבת כה, ב): 'ותזנה משלום נפשי' - זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך.

ב. הדלקה שלא במקום סעודה

לאור זאת הורה המהר"ם מרוטנבורג שהדלקת הנרות מתקיימת גם שלא במקום הסעודה:

מרדכי מסכת שבת רמז רצד:

❖ מדוע עדיף לברך על הנרות הסמוכים לסעודה?

ד. הדלקת נרות בחצר ובשדה

❖ האם מצוות ההדלקה חלה רק בבית או אף בחצר או בשדה?

כף החיים סבר שניתן להדליק בחצר מדין כבוד ועונג:

כף החיים סימן רע"ג ס"ק מז:

צריך לאכול כל הסעודה במקום נר... הרוצה לקדש בחצר או על הגג מאיזה סיבה יש לתקן שם מקום לנרות ולהניח בפניהם עשית, כדי שלא יכבה אותה הרוח וגם שיהיו נראים בפניו.

וכן כתב השבות יצחק בשם הגר"ש אלישיב:

שבות יצחק פרק ב סעיף ב:

תקנת ההדלקה **כדי שלא יכשל** היא דווקא בבית וכן שמעתי מהגר"ש אלישיב... דאין לברך על ההדלקה בחדר המדרגות או בחצר, אפילו האור נצרך שם, שלא יכשלו, מה שאין כן אם סועדים בחצר – מדליקים בחצר בברכה.

וכן הורה לנו הגר"י אריאל לגבי חיילים השוהים בשטח, כפי שהובא בספר הלכה כסדרה:

הלכה כסדרה חלק ב, מילואים:

'שלום בית' – ברור שאין הכוונה לביתו הפיזי. נר שבת נועד להביא עונג שבת, שאדם לא יישב בחשיכה ולא ייכשל בעץ ואבן, ולכן גם מי שלא שובת בבית – חייב להדליק נר משום עונג שבת. ואדרבא, מי ששובת בשדה קיים חשש גדול יותר שייכשל בעצים ואבנים.

❖ מה טעמו של הגר"י אריאל?

מאידך הובאה שם גם שיטה שונה:

הלכה כסדרה שם:

מרבתי שמעתי שאין לברך על הדלקה בשדה שאינה בבית (ומקום מיוחד הוא כבית, כחצר וכספינה), כי אינה הדלקה חשובה, וסעודה מחוץ לבית חשובה סעודת ארעי, ועוד שהדלקה לסעודה היא מוספת על הדלקה לשלום בית ולא שייכא בשדה ודקדקו זאת מהרמב"ם (שבת ה, א) 'שהיה נר שבת בבתייהם'.

❖ האם צילייה נחשבת לבית, לחצר או לשדה?

ב. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המכנה':

תורת המכנה פרק לא תשובות א – ג:

א. מצוה על חיילים וחיילות (בין רווקים בין נשואים) להדליק נרות בברכה בחדר האוכל, ויסדירו שהיו הנרות דולקים לכל הפחות בזמן הסעודה. מלבד זאת ידאגו לתאורה מצומצמת בחדרי המגורים או במסדרון.

ב. במידה ולא מתקיימת הדלקה במקום האכילה, חיילים נשואים וכן חיילים רווקים השוהים במרבית לילות השבוע בביתם, פטורים מהדלקת נרות (ורק ידאגו לתאורה מצומצמת בחדרי המגורים), ואילו חיילים רווקים השוהים בקביעות בבסיס, ישתדלו במידת האפשר ובכפוף לנהלי הבטיחות, להדליק נר במגורים בברכה, וכשהדבר אינו מתאפשר, יסתפקו בהדלקת החשמל.

ג. חייל המצוי בשטח (כגון במחסום), שאינו מתעתד לחזור ליחידתו לסעודת שבת, אם יוכל, ידליק בברכה במקום המצאוי בשטח פנס או גוזניק, סמוך למקום שבו הוא סועד.

הגר"י הלבשרשטאם, האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג, דן במציאות בת ימינו: שו"ת דברי יציב חלק א סימן קיט:

במקום שישנים שם, שההדלקה רק משום שלום בית, שלא יכשלו, אם כן, כשיש אורה הרבה מאור האלעקטרי שמה, תו לא שייך מצווה כשמוסיף הנר... שבזה אמרנו לכולי עלמא שאינו מברך על תוספת אורה, ולזה נראה שראוי שידליקו שם נר שבת קודם שידליקו האלעקטרי, שיצא ידי חובה שמדליק לשבת. ומה שהבעל מדליק אחר כך האלעקטרי בוודאי לא גורע מהמצווה.

ג. השתדלות לסעוד במקום הנרות

כתוב בגמרא במסכת פסחים:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קא עמוד א:

אמר אביי: כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן: 'טעימו מידי' – דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא (עד שתלכו למקום לינתכם יכבה לכם שם הנר), ולא מקדש לכו בבית אכילה (לא יקדשו עבורכם במקום סעודתכם), ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה'.

והסביר המרדכי:

מרדכי מסכת פסחים רמז תריא:

איתעקרא לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו, פי' כי **צריך נר לקידוש**, אבל משום סעודה – אין חששא כי יוכלו לאכול בלא נר.

ואולם הרא"ש חלק עליו:

רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן ה:

וליתא, דהכי פירושו, **ולא תאכלו בלא נר**, אבל אם היו רוצים לאכול בלא נר – היו יכולים לקדש.

❖ במה נחלקו הראשונים?

השו"ע (או"ח סימן רע"ג סעיף ז) הביא את מחלוקת הראשונים, והכריע כדעת הרא"ש. סייג זאת המשנה ברורה:

משנה ברורה שם ס"ק לב:

והיינו במצטער הרבה, דאי לאו הכי צריך לאכול דוקא במקום נר. ועיין בפמ"ג שמצדד דיותר טוב שיקדש בבית ויאכל מעט, ואח"כ יגמור סעודתו בחצר.

❖ מדוע בשאינו מצטער צריך לאכול במקום הנר?

הביאור הלכה נקט שישנו חסרון בסעודה ללא נר:

ביאור הלכה סימן רע"ג סעיף ז:

הכרעתו בשו"ע קאי רק אסיפא שהוא נהנה בחצר יותר, דאי לאו הכי הרבה גדולים ראשונים סבירא להו **דעיקר הסעודה תלויה בנר**, וממילא צריך להיות הקידוש שם דאין קידוש אלא במקום סעודה.

עוד כתב הרמ"א:

הגהות הרמ"א אורח חיים סימן רס"ג סעיף י:

עיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, אבל לא בשאר הנרות שבבית.

והסביר המשנה ברורה:

משנה ברורה שם ס"ק מה:

היינו דיברך עליהן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן ואפילו על נר אחד סגי.

